

Sosiaalityön neljäs vuosikirja teemanaan lapset ja sosiaalityö

Susanna Hoikkala: *VTM, tutkija, yhteiskuntapolitiikan laitos, Helsingin yliopisto*

Forsberg, Hannele & Ritala-Koskinen, Aino & Törrönen, Maritta (toim.): Lapset ja sosiaalityö. Kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleenarviointia. PS-kustannus, Juva. 2006, 286 s.

Lapset ja sosiaalityö on kirja sosiaalityölle ajankohtaisesta aihealueesta. Järjestyksessään neljännessä sosiaalityön vuosikirjassa tarkastellaan eri toimijoiden – kuten lasten, vanhempien ja sosiaalityön ammattilaisten – kohtaamistilanteita, niissä tarvittavia ja käytettyjä menetelmiä sekä lapsia tiedontuottajina. Takakannen mukaan teos ”tuo erityisen näkökulman yhteiskuntatieteelliseen lapsuustutkimukseen ja virittää uudenlaisen keskusteluun lasten ja sosiaalisten ongelmien parissa tehtävän auttamistyön suhteista”. Tuoreita näkökulmia esitellään sosiaalityön työkäytäntöjen lisäksi myös erilaisista tutkimusotteista, jotka tämän teoksen perusteella osoittautuvat varsin käyttökelpoisiksi lapsuustutkimuksessa.

Yhdeksän artikkelin kirjoittajakunta, 12 naista, koostuu toimittajien ilmaisua lainatakseni ”uuden sukupolven tutkijoista ja tutkija-sosiaalityöntekijöistä”. Teos on jaettu kolmeen osioon, joissa kussakin on kolme artikkelia. Temaattisin perustein tehdyillä ratkaisuilla kokonaisuudesta on saatu tasapainoinen. Kirjallisuusluettelon sijoittaminen kirjan loppuun yhdeksi kokonaisuudeksi on lukijan kannalta onnistunut ratkaisu.

Toimittajakunta, Hannele Forsberg, Aino Ritala-Koskinen ja Maritta Törrönen, aloittaa johdannolla Kohti lapsisensitiivistä sosiaalityötä. Siinä paikannetaan viimeaikaisen lapsilähtöisyyden korostusta sosiaalityön keskusteluissa ja käytännöissä, lapsuustutkimuksen lähtökohtia sekä

käsitteellistetään lapsia ja lapsuutta koskevaa keskustelua osana sosiaalityökeskusteluja. Johdannossa esiteltävät keskeiset käsitteet, kuten esimerkiksi toimijuus ja sukupolvi, nivovat hyvin yhteen kirjan artikkeleita. Esittelyn kohteina ovat myös aiemmat suomalaiset lapsia ja sosiaalityötä jäsentäneet keskustelut ja empiiriset tutkimukset.

Teoksen ensimmäiseen osioon (Kohtaamisen haaste) on koottu artikkelit, joissa käsitellään lapsi- ja asiantuntijapuhujia erilaisissa instituutioissa sekä lapsen ”näkymistä” lastensuojelun asiakasdokumenteissa. Inkeri Eskosen, Johanna Korpisen ja Suvi Raitakarin artikkeleissa tarkastellaan lastensuojeluintituutioiden lapsi- ja asiantuntijapuhujia kolmen erityyppisen aineiston avulla. Analyysiaan kirjoittajat luonnehtivat kollektiivisesti suoritetuksi vuorovaikutusanalyysiksi, jolla he ovat ensisijaisesti tavoitelleet tutkittavan aiheen tunnustelua. Tunnustelevuus välittyy aineiston analyysistä, mutta pidän artikkelia oivaltavana esimerkkinä eri aineistojen samanaikaisesta tarkastelusta.

Vuorovaikutustutkimuksen näkökulmaa edustaa myös osion kolmas artikkeli, jossa Merja Anis tarkastelee maahanmuuttajalapsia ja -nuoria suomalaisen lastensuojelun asiakkaina sekä heidän kokemuksiaan asiakasprosesseissa. Auttamistilanteisiin liittyvän vuorovaikutuksen tarkkailun lisäksi Anis on haastatellut jälkeensä tilanteessa mukana olleiden osapuolien omakohtaisia ja yksilöllisiä kokemuksia. Artikkelissa on paljon eväitä sekä maahanmuuttajien kanssa työskenteleville sosiaalityöntekijöille että tutkijoille.

Aino Kääriäisen artikkeli jatkaa ajankohtaista sosiaalityön, ja erityisesti lastensuojelun sosiaalityön, dokumentointikäytäntöihin liittyvää tarkastelua ja keskustelua. Artikkeli päättyy tärkeään huomioon dokumenttien tutkimisen rajallisuudesta. Kääriäisen mukaan hänen tarkastelemat

asiakirjat kertovat ennemminkin sosiaalityössä vakiintuneista kirjoittamisen konventioista kuin siitä, kuinka hyvin tai huonosti lapset tulevat asiakastilanteissa nähdyiksi ja kuulluiksi.

Toiseen osaan, Osallisuuden mahdollisuudet, on sijoitettu sosiaalityön käytännön kehittämishankkeisiin pohjautuvat artikkelit. Elina Pekkarisen artikkeli tyttöryhmään osallistuneiden murrosikäisten nuorten kokemuksista aloittaa osion. Teksti perustuu Pekkarisen opinnäytetyöhön, jossa hän on fenomenologista syvähaastattelumenetelmää käyttäen haastatellut tyttöryhmään osallistuneita tyttöjä. Elävä ja koskettava kuvaus tuo arvokkaan lisän ymmärrykseen murrosikäisten tyttöjen elämismaailmasta.

Päivi Känkäsen pohdinnat taidelähtöisistä työmenetelmistä jatkavat osiota. Näiden menetelmien käyttömahdollisuuksia erityisesti lastensuojelun sijaishuollossa on tarkasteltu enenevässä määrin myös muissa viimeaikaisissa teksteissä. Työmenetelmien tarkastelua jatkaa Johanna Moilanen, joka esittelee ehkäisevän lastensuojelun työmenetelmistä mentorointia ja sukupolvityötä. Hän käsitteellistää käytännöstä saatuja kokemuksia ja avaa konkreettisin esimerkein sukupolvien välistä suhdetta sekä preventiivisen sosiaalityön toimintamahdollisuuksia.

Yhteinen nimittäjä kirjan kolmannelle osiolle on Tiedon perustat. Johanna Hurtigin artikkeli on ehdottomasti kirjan parhaimmistoa. Artikkelissaan hän tarkastelee sosiaalityön näkökulmasta lasten tietoa ja sen hyödyntämiseen liittyviä haasteita, lapsia tiedontuottajina sekä näihin keskusteluihin liittyvää paradigmanuutosta. Hurtig sivuaa tiedonmuodostukseen liittyviä epistemologisia ja ontologisia kysymyksiä viittauksessaan Sven Hessleen. Lukijana olisin toivonut, että artikkelissa olisi pysähdytty pidemmäksikin aikaa näihin tiedonmuodostukseen hyvin olennaisesti liittyvien kysymysten pohtimiseen. Tarkastelut tiedon luonteesta ja niistä sitoumuksista, joihin

esimerkiksi käytännön sosiaalityöntekijät työssään nojaavat, ovat nähdäkseni erittäin tarpeellisia ja sosiaalityötä kehittäviä.

Osion muut artikkelit tarkastelevat lasten eläytymistarinoiden antia (Susanna Helavirta) sekä sosiaalisen pääoman käsitettä lasten ja nuorten hyvinvointikeskusteluissa (Noora Ellonen ja Riikka Korkiamäki). Eläytymistarinoina on käytetty koululaisilta kerättyä kirjoitusaineistoa, joiden avulla Helavirta tarkastelee lasten määrittelyjä hyvästä ja huonosta elämästä. Kirjan viimeisessä artikkelissa Ellonen ja Korkiamäki tekevät tarpeellista pioneerityötä sosiaalisen pääoman käsitteen jäsentämisessä osana lapsia koskevaa hyvinvointikeskustelua. Aineistona he ovat käyttäneet ulkomaisia tekstejä, koska aihetta käsitteleviä kotimaisia kirjoituksia ei juuri ole.

Sosiaalityön vuosikirja on hallittu ja hyvin toimitettu kokonaisuus, vaikka lukijan näkökulmasta olisin toivottanut tervetulleeksi myös kriittisempiä tarkastelunäkökulmia. Teos soveltuu oppikirjaksi monestakin syystä. Mukaan on mahtunut lastensuojeluteemojen lisäksi myös lasten elämää ja hyvinvointia yleisemmin tarkastelevia artikkeleita. Kirjassa esitellään uudehkoja menetelmiä ja käytäntöjä, jotka ovat vasta juurtumassa suomalaisen sosiaalityöhön. Lisäksi artikkelit valottavat hyvin lasten kanssa työskentelyn sekä lapsia, lapsuutta ja lapsuuden instituutioita koskevan tutkimuksen haasteita. Siksi kirja soveltuu niin käytännön työntekijöille kuin tutkijoillekin.